

Лелека чорний *Ciconia nigra* (Linnaeus, 1758)

Таксономічна належність: Клас — Птахи (Aves), ряд — Лелекопо-дібні (Ciconiiformes), родина — Лелекові (Ciconiidae). Один з 5-ти видів роду; один з 2-х видів роду у фауні України.

Природоохоронний статус виду: Рідкісний.

Ареал виду та його поширення в Україні: Лісова смуга Центральної, Сх. і частково Пд. Європи, а також Азія і Пд. Африка; зимівля пд. Сахари і у Пд. Азії. В Україні гніздиться на Поліссі, в Карпатському р-ні, подекуди на пн. Лісостепу: на початку XXI ст. ареал значною мірою відновився.

Чисельність і причини її зміни: По Україні чисельність досягає 400–450 пар. У Волинській обл. 50–60 пар, Рівненській — 60–70, Львівській — 30–40, Закарпатській — 30–40, Івано-Франківській — 30–40, Чернівецькій — 8–10, Київській — 25–30, Чернігівській — 40–50, Сумській — 10–12. Чисельність у Європі сягає 7,8–12 тис. пар з тенденцією до зростання. Причини зміни чисельності: деградація місць гніздування через вирубування лісів, меліорація лісових угідь у смузі Лісостепу, фактор непокою.

Особливості біології та наукове значення: Оселяється в старих лісах поблизу водойм і боліт, у період міграцій трапляється на луках, пасовищах, полях поряд з водоймами. Прилітає наприкінці березня — у квітні. Гніздиться окремими парами. Гнізда на деревах у розга-луженні головного стовбура або на великих бічних гілках на висоті 3–20 м. Відкладання яєць у травні. У повній кладці 2–6 яєць, найчас-тіше — 4. Насиджують кладку самка і самець, протягом 32–34 днів. У виводку 1–5 пташенят. Пташенята починають літати у віці біля 2-х місяців. Статева зрілість настає у віці 3 років. Відліт у серпні-жовтні. Мігрує вдень, широким фронтом. Навесні мігрує переважно поодин-ці, восени — також групами по 4–20 ос., на пд. країни згряями до 40 ос. Живиться рибою, земноводними, водяними комахами; інколи здобуває плазунів і мишоподібних гризунів.

Морфологічні ознаки: Маса тіла — близько 3 кг, довжина тіла — 95–100 см, розмах крил — 185–205 см. У дорослого птаха груди, черево і підхвістя білі, реш-та оперення чорна з металічним полиском; гола шкіра навколо очей, вуздечка, дзьоб і ноги червоні. У молодого птаха чорний ко-лір з бурим відтінком; гола шкіра навколо очей, вуздечка, дзьоб і ноги оливково-бурі.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони: Занесений у Додаток II Бернської конвенції, Додаток II Боннської конвенції, Додаток угоди АЕВА, до категорії III Переліку видів фауни Європи, що підлягають особливій охороні (SPEC), у Додаток II Конвенції CITES. Охороняється на заповідних територіях Полісся та Карпатського р-ну. У місцях гніздування виду та регулярного перебування під час міграцій необхідно створити природоохоронні об'єкти.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах: Розмножується у зоопарках.

Господарське та комерційне значення: Відомостей немає.

Джерело: Смогоржевський, 1979; Головач, Грищенко, Серебряков, 1990; Гузий, 1990; Грищенко, Головач, Серебряков, Скільський, Савчук, 1992; Грищенко, 1994, 2002; Жила, 1994; Савчук, Новак, 1994; Фесенко, 1996; Беркіч, 1998; Борзаковский, 1998; Полюшкевич, 1998;

Підсніжник білосніжний (підсніжник звичайний) *Galanthus nivalis* L.

Таксономічна належність: Родина Амарилісові — Amaryllidaceae.

Природоохоронний статус виду: Неоцінений.

Наукове значення: Європейсько-середземноморський вид на сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні: Центральна Європа, Середземномор'я, Передкавказзя. В Україні — переважно в Правобережному Лісостепу, Карпатах, Передкарпатті, Зх. Поділлі, Розточчі, рідше на Правобережному Поліссі, рідко — в Лівобережному Лісостепу. Адм. регіони: Вл, Рв, Жт, Кв, Чн, См, Льв, Ів, Тр, Зк, Чц, Хм, Вн, Чк, Пл, Од, Мк.

Чисельність та структура популяцій: Популяції здебільшого численні, вид в багатьох місцях навесні аспектує. Проте біля населених пунктів і місць відпочинку популяції регресують і зникають (від м. Києва у повоєнний час межа поширення відсунулась на 50–60 км). Спостерігається тенденція до зменшення кількості квітучих особин.

Причини зміни чисельності: Масове зривання на букети, переважно для продажу, викопування цибулин, рекреаційне навантаження.

Умови місцезростання: Листяні ліси, переважно дубові та грабоводубові (кл. *Quercus-Fagetea*), галявини, узлісся, чагарники (кл. *Rhamno-Prunetea*; кл. *UrticoSambucetea*), на багатих, достатньо зволжених ґрунтах. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика: Геофіт. Ранньовесняний ефемероїд. Багаторічна трав'яна рослина 8–20 см заввишки із підземною цибулиною, обгорнутою трьома бурими шкірястими лусками. Прикореневі листки (2) лінійні, сірувато-зелені, виходять із піхвових лусок. Стебло прямостояче. Квітки на пониклих квітконіжках, поодинокі виходять із піхов приквітка. Зовнішніх листочків оцвітини 3, вони білі, видовжені; внутрішні листочки (3) вдвічі коротші, дзвоникоподібні, прямі, із зеленкуватою плямкою на кінці. Плід тригнізда коробочка. Цвіте в березні–квітні, плодоносить в травні–липні. Розмножується цибулинами та насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони: Проводяться громадські акції з охорони первоцвітів. Охороняють в багатьох природно-заповідних територіях Правобережжя, великі популяції в Карпатському БЗ, Карпатському та «Вижницькому» НПП, в ПЗ «Медобори» та ін., на Лівобережжі — в НПП Ічнянський. Необхідно посилити інформованість населення, контролювати заборону продажу та стан популяцій. Заборонено несанкціоновану заготівлю та продаж, порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах: Вирощують в багатьох ботанічних садах та парках, інколи на присадибних ділянках.

Господарське та комерційне значення: Декоративне.

Джерело: Андрієнко, Мельник, Діденко, 1997; Андриєнко, Мельник, Якушина, 1992; Заповідні скарби, 2001; Орлов, 2005; ЧКУ, 1996.

Беркут *Aquila chrysaetos* (Linnaeus, 1758)

Таксономічна належність: Клас — Птахи (Aves), ряд — Соколопо-дібні (Falconiformes), родина — Яструбові (Accipitridae). Один з 9-ти видів роду; один з 5-ти видів роду у фауні України.

Природоохоронний статус виду: Вразливий.

Ареал виду та його поширення в Україні: Пн. Америка, Євразія. В Україні гніздиться лише на високогірних ділянках Карпат (Львівська, Ів.-Франківська, Чернівецька, Закарпатська обл.). На міграції та зимівлі трапляється скрізь.

Чисельність і причини її зміни: Наприкінці XIX — на поч. XX ст. гніздився не лише в Карпатах, але і на територіях сучасних Кіровоградської, Чернігівської, Житомирської, Рівненської, Дніпропетровської обл. У 1940–1954 рр. чисельність осілої карпатської популяції не перевищувала 10–11 пар. У середині 1960-х рр. в Карпатах налічувалось 6–8 пар. Зараз карпатську популяцію оцінюють у 10–15 пар. Європейську гніздову популяцію у 2004 р. оцінювали у 8,4–11 тис. пар. На стан виду негативно впливають: знищення старих ділянок лісу, де птахи гніздяться; скорочення кормової бази; вбивство птахів для виготовлення опудал; випадкове потрапляння у мисливські пастки.

Особливості біології та наукове значення: У гніздовий період трапляється у хвойних та широколистяних лісах, під час зимівлі по всій Україні. На місцях гніздування з'являється вже в лютому. Моногамний вид. Відкладання яєць починається наприкінці березня — у квітні. У кладці 1–2 яйця. Насиджування триває 43–45 днів. Зазвичай виживає одне пташеня. Пташенята залишають гнізда у другій половині липня — серпні. Статевої зрілості досягає на 4–5 році. Тривалість життя 40–50 років. Перші пролітні птахи з'являються наприкінці вересня. Живиться птахами і ссавцями. Значне місце в живленні займає падло, яке птахи поїдають взимку.

Морфологічні ознаки: Довжина тіла — до 900 мм, розмах крил — до 2170 мм. Маса тіла — до 6 кг. У дорослого птаха верх голови і задня частина шиї рудувато-вохристі з золотистим відтінком, інше оперення темно-буре; хвіст сіруватий з вузькими темними поперечними смугами, на кінці — широка темна смуга; восковиця і пальці жовті. У молодого птаха забарвлення темно-буре; основа махових пер біла; хвіст білий з широкою темною смугою на кінці; протягом 5 років оперення поступово набуває вигляду, як у дорослого.

Режим збереження популяцій та заходів охорони: В Україні під час гніздування охороняється в Карпатському природному БЗ. Вид включено до CITES (Додаток II), Бернську (Додаток II) та Боннську (Додаток II) конвенцію. Для покращання охорони виду необхідні: збалансоване ведення лісового господарства, створення мікрозаказників радіусом 0,5 км навколо гніздлаштування штучних гніздівель, облаштування пунктів підгодівлі на місцях зимівлі, підвищення контролю за незаконним відстріломмоніторинг за забрудненням оточуючого природного середовища.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах: Успішно розмножується в зоопарках країнЗх. Європи.

Господарське та комерційне значення: Має місце браконьєрський відстріл.

Джерело: Зубаровський, 1977; Годованець, 2003; Домашевский, 2004, 2007, 2008; European bird..., 2004. Автори: С.В. Домашевський, Б.Й. Годованець Малюнок: І.І. Землянських

Цибуля ведмежа (черемша) *Allium ursinum* L. (*A. ucrainicum* (Kleopow et Oxner) Bordz.; *A. ursinum* L. subsp. *ucrainicum* Kleopow et Oxner, *A. ursinum* var. *ucrainicum* (Kleopow et Oxner) Soó)

Таксономічна належність: Родина Цибулеві — Alliaceae.

Природоохоронний статус виду: Неоцінений.

Наукове значення: Середньоєвропейський гірський вид, представлений в Україні окремим підвидом; пізньовесняний ефемероїд.

Ареал виду та його поширення в Україні: Атлантична, Середня та Сх. Європа, Середземномор'я, Скандинавія, Кавказ, Мала Азія. В Україні — Полісся (зрідка), Лісостеп (в основному Правобережний), Карпати та Передкарпаття — спорадично, сх. частина Лісостепу (зрідка). Адм. регіони: Вл, Рв, Жт, Кв, Чн, См, Ль, Ів, Тр, Зк, Чц, Хм, Вн, Чк, Кд, Пл, Хр.

Чисельність та структура популяцій: Вид є сезонним домінантом, панує навесні в трав'яному покриві лісів в окремих місцях на площі до декількох сотень га. В популяціях переважають особини передгенеративних стадій розвитку, квітучі особини складають 20–30% від загальної чисельності.

Причини зміни чисельності: Вузька еколого-ценотична амплітуда, внаслідок чого вразливий до дії антропогенних факторів (суцільні рубки лісів, осушувальна меліорація, зрізання листя та витоптування рослин в процесі заготівлі як харчової та лікарської сировини).

Умови місцезростання: Затінені широколистяні та мішані ліси порядку *Fagetalia sylvatica*. Надає перевагу багатим гумусом свіжим та вологим некислим ґрунтам. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика: Геофіт. Багаторічна трав'яна рослина 20–40 см заввишки. Цибулина довгаста, без покривних лусок, має одну луску, яка являє собою основу листка. Стебло тригранне або напівциліндричне, виповнене, довше за листя або такої ж довжини. Листки (2–3) еліптичноланцетні 10–20 см завдовжки та 3–6 см завширшки, поступово звужуються у довгий (10–20 см) черешок. Покривало опадне. Суцвіття напівкулястий 10–30-квітковий зонтик. Листочки оцвітини білі. Плід майже куляста тригранна коробочка. Цвіте в травні–червні. Розмножується насінням та вегетативно — цибулинами.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони: Охороняють в Канівському, Рівненському, «Медобори» ПЗ, Карпатському, Мезинському, Голосіївському, «Вижницький», «Подільські товтри», «Синевир», «Сколівські Beskidi», «Ужанський», «Яворівський» НПП, на території низки заказників і пам'яток природи. Необхідне створення заказників на Лівобережжі Дніпра, контроль стану популяцій. Заборонено суцільні рубки лісів, проведення осушувальних меліоративних робіт, заготівлю та торгівлю рослинами.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах: Вирощують у багатьох ботанічних садах.

Господарське та комерційне значення: Харчове, лікарське, декоративне.

Джерело: Байрак, Стецюк, 2005; Красная книга Брянской области, 2004; Красная книга Республики Беларусь, 2005; Онищенко, 2007; Орлов, 2005; Панченко, Лукаш, Черноус, 2006; ЧКУ, 1996.

Горицвіт весняний *Adonis vernalis* L. (*Adonanthe vernalis* (L.) Spach, *Chrysocyathus vernalis* (L.) Holub)

Таксономічна належність: Родина Жовтецеві — Ranunculaceae.

Природоохоронний статус виду: Неоцінений.

Наукове значення: Євросибірський лісостеповий вид.

Ареал виду та його поширення в Україні: Від Піренейського п-ва до басейну р. Лена (Якутія), з пн. на пд. від узбережжя Балтійського моря до Передкавказзя. Поза межами суцільного поширення в Європі та в Сибіру наявні ізольовані ділянки. В Україні зростає на пд. Полісся (рідко), в Лісостепу, Степу і Криму. Адм. регіони: Вл, Рв, Жт, Кв, Чн, См, Ль, Ів, Тр, Чц, Хм, Вн, Чк, Кд, Дн, Пл, Хр, Дц, Лг, Од, Мк, Хс, Зп, Кр.

Чисельність та структура популяцій: Популяції континуальні, однак інтенсивний вплив антропогенних факторів призвів до їх інсуляризації та трансформації у локальні. В умовах Пд. Лісостепу та Пн. Степу мають найвищу щільність (8–25 особин на 1 м²) і повночленні правосторонні спектри, в Криму їх щільність нижча. Поблизу пн. і пд. меж поширення вони мають низьку щільність (0,01–4 особини на 1 м²).

Причини зміни чисельності: Вид досить поширений, але запаси сильно скоротилися через розорювання, перевипас, терасування та заліснення схилів, великі об'єми заготівлі, збирання на букети.

Умови місцезростання: Приурочений переважно до лучних степів союзів *Fragario viridis*-*Trifolium montani* та *CirsioBrachypodium pinnati*, рідше в справжніх степах союзу *Astragalo-Stipion* та на порушених ділянках союзу *Festucion valesiacaе*, спорадично на узліссях (кл. *Trifolio-Geranietae*) та у світлих розріджених лісах (кл. *QuercusFagetea*). Мезоксерфіт.

Загальна біоморфологічна

характеристика: Криптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 15–50 см заввишки з товстим косогоризонтальним коротким кореневищем і прямими надземними пагонами. Листки пальчаторозсічені на вузькі ниткоподібні долі. Квітки поодинокі, 2–3 см в діаметрі, золотистожовті з 12–20 жовтими і 15 зеленуватими листочками оцвітини. Плід багатогорішок. Цвіте в березні–квітні. Плодоносить у травні. Розмножується насінням та вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони: Включений до Додатку конвенції CITES. Охороняють в ПЗ: Українському степовому, Луганському, Канівському, Дніпровсько-Орільському, Кримському, Ялтинському гірсько-лісовому, Карадазькому, Опукському, «Медобори», «Еланський степ»; НПП: «Подільські Товтри», «Святі Гори», «Кармелюкове Поділля», і в ряді РЛП, заказників та пам'яток природи. Необхідно організувати нові заказники та контролювати стан популяцій. Заборонено заготівлю рослин, терасування та заліснення схилів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах: Вирощують в Національному ім. М.М. Гришка, Донецькому і Криворізькому ботанічних садах НАН України, в Нікітському ботанічному саду — ННЦ УААН, у ботанічних садах багатьох університетів.

Господарське та комерційне значення: Лікарське, декоративне.

Джерело: Івашин, 1962; Мельник, Парубок, 2004; Пошкурлат, 2000; Шеляг-Сосонко, Дідух, 1978; Шеляг-Сосонко, Куквица, Педь, 1978.

Лілія лісова *Lilium martagon* L.

Таксономічна належність: Родина Лілійні — Liliaceae.

Природоохоронний статус виду: Неоцінений.

Наукове значення: Вид з диз'юнктивним ареалом, єдиний дикорослий вид роду *Lilium* L. в Україні, який скорочує своє поширення.

Ареал виду та його поширення в Україні: Євразійський вид: від Середньої, Пд. та Сх. Європи до Зх. і Сх. Сибіру (включаючи пн. частину Монголії). В Україні — в Карпатах, Закарпатті, Передкарпатті, Розточчі, Опіллі, на Поліссі, в Лісостепу. Адм. регіони: Вл, Рв, Жт, Кв, Чн, См, Ль, Ів, Тр, Зк, Чн, Хм, Вн, Чк, Пл, Хр, Од.

Чисельність та структура популяцій: Популяції містять від декількох одиниць до декількох десятків особин різного віку, які зростають групами. Інколи трапляються популяції з декількох сотень особин, зазвичай на освітлених місцях у рівнинних лісах. Місцезнаходження біля населених пунктів відчувають значний антропогенний прес, багато з них поступово зникають.

Причини зміни чисельності: Рекреаційне навантаження, збирання на букети, викопування цибулин для пересаджування та як лікарської сировини. Рослина зникає внаслідок вирубування лісів, оскільки потребує часткового затінення.

Умови місцезростання: Листяні та мішані ліси в мезотрофних умовах, насамперед, в їх освітлених місцях — на галявинах, узліссях. В Карпатах — у розріджених лісах, серед лісових та субальпійських лук — на добре зволжених місцях. Всюди трапляється спорадично. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика: Геофіт. Багаторічна трав'яна рослина 50–150 см заввишки. Цибулина яйцеподібної форми, черепитчаста, жовта. Стебло зелене, під суцвіттям безлисте, середні листки по 5–6 в кільцях. Суцвіття китицеподібне, квітки повислі, на довгих квітконіжках, яснопурпурові з темно-фіолетовими плямочками, ароматні, зібрані у негусту китицю. Трапляються рослини із іншим забарвленням квітів — жовто-оранжевим, червоним та ін. При розквітанні листочки-оцвітини закручуються угору, між ними звисають довгий зігнутий стовпчик та шість довгих тичинок. Плід шестигранна коробочка, яка при дозріванні розтріскується на три частини. Цвіте в червні–липні. Плодоносить у серпні. Розмножується насінням та вегетативно, утворюючи дочірні цибулини.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони: Потребує уваги охорона виду на Лівобережній Україні. Охороняють в багатьох природно-заповідних територіях лісової та лісостепової зони — Карпатському БЗ, ПЗ «Розточчя», «Медобори», Рівненському, ННП Шацькому, «Подільські Товтри», в багатьох заказниках. Заборонено зривання та викопування рослин, рубку лісу.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах: Вирощують у багатьох ботанічних садах.

Господарське та комерційне значення: Декоративне, лікувальне, медоносне.

Джерело: Заверуха, Андрієнко, Протопопова, 1983; Несте-рук, 2000; ЧКУ, 1996.

Тис ягідний (негній-дерево) *Taxus baccata* L.

Таксономічна належність: Родина Тисові — Taxaceae.

Природоохоронний статус виду: Вразливий.

Наукове значення: Рідкісний реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні: Зх., Центральна та Пд.-Сх. Європа, гірські масиви Середземномор'я, Кавказ, Близький Схід. На пд. до Азорських о-вів, Північної Африки та Ірану. В Україні — Карпати (Передкарпаття, Закарпаття), Гірський Крим. Адм. регіони: Ль, Ів, Зк, Чц, Кр.

Чисельність та структура популяцій: У Карпатах є значна кількість ізольованих популяцій, із яких найбільша у заказнику «Княж-Двір» (біля 22 тис. екз.). Зрідка трапляється у інших місцях та Закарпатті — Карпатський БЗ, Великобичківський, Межигірський, Усть-Чорнянський, Ясинський лісокомбінати. У Гірському Криму групами або поодинокі від Карабі-яйли до АйПетрі. Найчисельніші популяції у долині р. Бельбек (с. Вел. Садове) (2 тис. екз.), Великий Каньйон Криму (400 екз.), г. Тирки (с. Генеральське) (800 екз.). Найстаріші дерева мають вік понад 1000 р. і діаметр до 1,5 м (ур. Уч-Кош).

Причини зміни чисельності: Лімітує комплекс природних факторів: кліматичні, едафічні (наявність карбонатів), ценотичні та господарська діяльність (вирубування заради цінної деревини).

Умови місцезростання: У Карпатах росте двома смугами, пов'язаними з поширенням букових лісів: північний макросхил від 400 до 800 м н.р.м., пд. — 600–900 м н.р.м. в Гірському Криму — у верхній частині пд. (700–1200 м н.р.м.) та на пн. (500–1200 м н.р.м.) макросхилі Головної та Другої гряди. Приурочені до тінистих неморальних лісів на бурих евтрофних ґрунтах на карбонатах, в ущелинах, на скелях, крутих схилах, в умовах специфічного мікроклімату (високої вологості повітря, затінення). Росте в другому деревному ярусі в Карпатах — букових та ялицево-букових лісів (союз *SephalantheroFagion*, кл. *Quercu-Fagetea*), у Криму — скельнодубових та букових лісів (союз *Dentario-quinquefoliiFagion sylvaticae*). Мезофіт, умброфіт.

Загальна біоморфологічна характеристика: Фанерофіт. Хвойне дерево або кущ 3–16 м заввишки, з пластинчатою або гладкою корою. Тривалість життя до 1–3 тис. років. Деревина міцна, червоного кольору. Хвоя голкоподібнолінійна, зверху темно-зелена, блискуча, знизу — світло-зелена, матова. Насіння оточене соковитим червоним арилюсом. Запилюється у квітні–травні. Плодоносить у вересні–жовтні. Розмножується насінням і вегетативно.

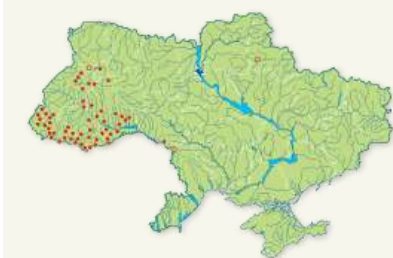
Режим збереження популяцій та заходи з охорони: Угруповання занесені до Зеленої книги України, Охороняють в Карпатському БЗ, Кримському, Ялтинському гірсько-лісовому ПЗ та ряді заказників, зокрема, «Княж-Двір». Заборонено порушення місць зростання, рубки та обрізки окремих частин дерева, пересадка.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах: Культивують досить широко.

Господарське та комерційне значення: Декоративний (художні промисли, народні обряди, вінки), як будівельний матеріал, для озеленення, лікарське, фітонцидне. Отруйна рослина.

Джерело: Екофлора України, 2000; Определитель высших растений Украины, 1987; Стойко, 1966; ЧКУ, 1996; Boratynski, Didukh, Lucak, 2001.

Шафран Гейфелів *Crocus heuffelianus* Herb. (*C. banaticus* Heuff., nom. illeg.; *C. vernus* auct. non (L.) Hill, p.p.)

Таксономічна належність: Родина Півникові — Iridaceae.

Природоохоронний статус виду: Неоцінений.

Наукове значення: Карпатсько-балканський монтанноальпійський вид на пн.-сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні: Сх. та Пд. Карпати, Балкани. В Україні — Карпати (усі висотні пояси), Передкарпаття, Прут-Дністровське межиріччя (Хотинська височина), Зх. Поділля. Адм. регіони: Вл, См, Льв, Ів, Тр, Зк, Чц, Хм, Вн, Од.

Чисельність та структура популяцій: Утворює багаточисельні, великі за площею, здебільшого повночленні популяції. Переважна більшість популяцій характеризується лівостороннім віковим спектром. Частка ювенільних та іматурних особин у популяціях у кілька разів більша за частку генеративних. Просторова структура слабкодіфузна. Максимальна щільність популяцій становить 20–100 особин на м².

Причини зміни чисельності: Як декоративна рослина інтенсивно зривається на букети, викопується для продажу та пересадки на присадибні ділянки. В околицях міст потерпає від надмірної рекреації. На межі ареалу зазнає негативних впливів у зв'язку з освоєнням характерних для виду екотипів.

Умови місцезростання: У рівнинних, передгірських та середньогірських місцевостях приурочений переважно до лісових фітоценозів, у високогірських — є компонентом лучних угруповань. Оптимум поширення виду в угрупованнях класів *Juncetea trifidi*, *Calluno-Ulicetea*, *MolinioArrhenatheretea*, *Quercu-Fagetea*. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика: Геофіт. Багаторічна трав'яна рослина 10–19 см заввишки. Бульбоцибулина округла, 10–12 мм завширшки, трохи сплюснута зверху та знизу, вкрита темно-коричневою тунікою, утвореною сухими лускоподібними низовими листками. Листки (2–3 шт.) 2–7 мм завширшки, лінійні, 8–17 см завдовжки, з загорнутими краями та сріблястою смужкою по осі вздовж усього листка. Квітки поодинокі. Оцвітину фіалкового кольору, проста, віночкоподібна, 9–13 см завдовжки. Цвіте у березні–квітні. Плодоносить у травні–липні. Плід — тригнізда коробочка. Розмножується насінням, рідше бульбоцибулинами. Розповсюдження насіння відбувається шляхом автохорії та мірмекохорії.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони: Охороняють на території Карпатського БЗ, «Медобори» та ПЗ «Горґани», Карпатського, «Синевир», «Вижницький», «Подільські Товтри», «Сколівські Бескиди» НПП та низки заказників, пам'яток природи і заповідних урочищ. Заборонено збирання витоптування, організацію нових місць рекреації, надмірний випас, викопування бульбоцибулин.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах: Культивують у ботанічних садах.

Господарське та комерційне значення: Декоративне.

Джерело: Каталог раритетного біорізноманіття заповідників і національних природних парків України, 2002; Комендар, Неймет, 1980; Мельник, 2000; Мигаль 2001, 2002; Чорней, Буджак, Токарюк, 2000; Mihaly, Kricsfalusy, 1997.